

Nederlands Hippisch Kenniscentrum

Natuurlijk (aangeboren) gedrag

Luuk Teunissen

Student Hogeschool HAS Den Bosch

Er is veel te vertellen over natuurlijk gedrag bij paarden. In dit geval wordt alleen uitgegaan van gedrag dat al bij de geboorte aanwezig is. Dit houdt in: gedragingen die een paard zonder sociale contacten ook zou vertonen. Hieronder wordt het vluchtgedrag, schrikreacties, dagbesteding en het kudde/haremgedrag behandeld. Om het natuurlijk gedrag van een paard optimaal te kunnen begrijpen is het van belang om bekend te zijn met de geschiedenis van het paard, daarover is meer te lezen in **(GESCHIEDENIS VAN HET PAARD)**.

Vluchtgedrag

Al miljoenen jaren lang is vluchten het belangrijkste defensiemechanisme van het paard. Het paard is een prooidier en heeft als logische eerste reactie eerst vluchten voor er wordt gekeken wat er precies aan de hand is. De eerste sprint is hierbij van levensbelang. In de evolutie is dit te merken aan de verandering van de hoef van het paard: miljoenen jaren terug had de voorganger van het paard nog vier tenen aan elke voet. De hoef is zo ontwikkeld omdat het paard zich aanpaste aan nieuwe omstandigheden. Niet alleen de hoeven zijn veranderd, de rest van het lichaam van het paard is volledig aangepast op het vluchtmechanisme. Vluchten is de eerste reactie op angst bij paarden. Daarom is het van groot belang dat de eigenaar van een paard zich er altijd van bewust is dat het paard vlucht uit angst. Straffen heeft in dit geval een negatief gevolg aangezien het de angst van het paard zal versterken. Het is dus een volkomen normale reactie van een paard om te vluchten bij angst of stress. Wanneer de mogelijkheid om te vluchten het paard wordt ontnomen zal het paard zich op het gevaar richten en zich trachten te verdedigen door middel van trappen of bijten. (Zeitler-Feicht 2004)

Schrikreacties

De schrikreactie is een natuurlijk onderdeel van vluchtgedrag. De mens is een roofdier die anders denkt dan een vluchtdier zoals het paard. Daarom is het soms moeilijk te begrijpen waarom paarden op een bepaalde manier reageren. Mensen vragen zich vaak af waarom een paard schrikt van dingen die wij als normaal ervaren. Voor een paard is de schrikreactie echter van levensbelang. Wanneer er een bosje ritselt, is een roofdier nieuwsgierig of zich eten in het bosje bevindt. Een paard zal echter aan de kant springen of op de vlucht gaan. Deze reactie van het paard is van levensbelang maar voor de ruiter niet echt handig. Het paard is altijd oplettend, dit komt door het overlevingsinstinct van een paard. In het wild is het zelfs zo dat paarden die angstig zijn langer leven. Hierdoor kan het paard dus ook

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Koepel Fokkerij

Provincie Noord-Brabant

LTO Nederland

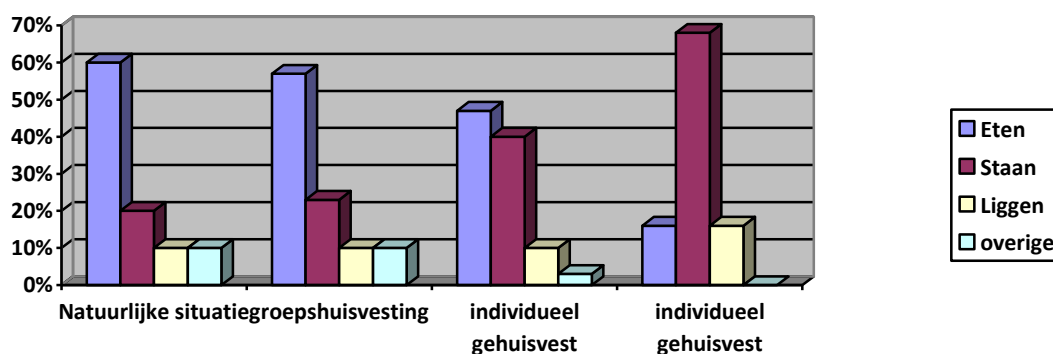
5-STERREN
REGIO

LANDS
STAMBOEK

geen nachtrust hebben van 8 uur zoals een mens. Het paard slaapt hooguit drie uur per etmaal, dit bestaat uit meerdere periodes van gemiddeld 4,2 minuten diepe (REM) slaap en 6,4 minuten (SWS) slaap (McGreevy 2004). Het paard moet vooral waakzaam zijn, daarom zijn er wel rust momenten maar relatief weinig slaap.

Dagbesteding

Het is belangrijk te weten hoe een paard in de natuur zijn dag indeelt, zodat de thuissituatie daar aan aangepast kan worden om het welzijn te optimaliseren. Er zijn grote verschillen in dagbesteding tussen de situatie in de natuur en de situatie van een gedomesticeerd paard op een stalling. Zeidler-Feicht heeft een onderzoek gedaan naar het gedrag in de verschillende management systemen. In onderstaand figuur staat uitgebeeld wat het verschil in gedrag is tussen deze verschillende management systemen. Bij de eerste situatie waar het paard in de natuur leeft is er vooral veel eetgedrag, het paard besteed 60% van zijn tijd per dag aan eten. Bij de tweede situatie worden er paarden in een groep gehuisvest en ad libitum stro en hooi gevoerd. Ad libitum wil zeggen dat de paarden onbepaald hooi en stro beschikbaar krijgen. In deze groep was er al een lichte afname van het eetgedrag en vertoonden de paarden meer "staan" gedrag. De derde groep werd individueel gehuisvest en kreeg ook ad libitum stro en hooi. Deze groep liet al een aanzienlijke daling van het eetgedrag zien vergeleken met de natuurlijke situatie en de groepshuisvesting. Tot slot werd de laatste groep paarden in individueel gehuisvest en kreeg op specifieke tijden voer. Dit is een veel voorkomende manier van paarden houden in Nederland.

bron: Zeidler-Feicht, M. (2004) Tijdsbesteding paard bij verschillende managementsystemen

Deze laatste manier van het houden van paarden liet een groot verschil zien. De paarden lieten minder "eet"gedrag zien en meer "staan" gedrag. Nog een groot verschil is dat paarden in een natuurlijke situatie een variërend schema hebben, dit heeft te maken met de dreiging van roofdieren. Bij een gedomesticeerd paard is deze dreiging er niet en zijn de tijdsindelingen meer representatief voor alle dagen. Bij het voeren op stallen is het aan te raden om geen strak voerschema te handhaven. Onderzoek wijst uit dat wanneer er op vaste tijden wordt gevoerd, de paarden meer ongewenst gedrag vertonen. Voorbeelden hiervan zijn stampen tegen de deur, kribbenbijten en lucht zuigen. Dit is aangeleerd gedrag en is niet aangeboren. Het is daarom aan te raden om op variabele tijden te voeren om ongewenst gedrag te voorkomen.

Kudde/harem gedrag

Een kudde ontstaat alleen als er een tekort aan voeding is. Hierbuiten zijn ondergenoemde groepen apart. Er bestaan twee hoofdgroepen, de familie groep (harem) en de vrijgezellen groep. Een harem bestaat meestal uit een groep merries met hun veulens en een hengst. In de harem geeft het leidende paard, een merrie, de richting aan naar bijvoorbeeld waterbronnen. Ook geeft de leidende merrie aan wanneer er gegraasd wordt of gerust. Deze merrie is meestal een wat oudere merrie met veel levenservaring. De hengst geeft het tempo aan. De hengst kan echter ook sporadisch de leiding nemen in het geval van dreiging van een roofdier. Om alles goed in de gaten te houden en de langzamere paarden aan te sporen beweegt een hengst zich om de harem heen. 25% van de merries blijft in de oorspronkelijke

harem met haar oorspronkelijke bloedlijnen. Merries die naar een andere harem gaan blijven daar vaak hun leven lang in. Er zijn ook harems waar meer dan 1 hengst voor komt. Er komt hierin een dominante hiërarchie voor om de rol van de hengsten duidelijk te verdelen. Het kan voorkomen dat een andere hengst één van de merries van lagere rank mag dekken. Harems waar meerdere hengsten in voorkomen zijn na het vast stellen van de rangorde meer stabiel dan kuddes met één hengst. Uit studies blijkt namelijk dat merries eerder een harem verlaten waar maar één hengst aanwezig is. De hengst(en) in de harem moeten de merries het hele jaar door beschermen van bedreigingen van hengsten buiten de harem en ander gevaar. Hiermee beschermen ze ook hun mogelijkheid tot voortplanten. Jonge hengsten verlaten rond een leeftijd van een jaar of drie de harem waarin hij is opgegroeid. Deze hengsten gaan dan naar de bachelorgroep. De vrijgezellen (bachelor) groep is een groep met hengsten. Deze hengsten zijn tussen de 3 en 8 jaar oud. Zij zijn vertrokken of verjaagd uit hun geboorte harem om inteelt te voorkomen. Zij beginnen in deze groep weer als jongste. Als ze sterk genoeg zijn gaan hengsten uit deze groep harems bedreigen. Het is aan de hengst van de harem om zijn leden te beschermen. Door de constante dreigingen in een harem blijven de posities van hengsten en merries wisselen en voorkomen zij inteelt.

BRONNEN

Bartels, T. Bartels, J. (2006) Bewuster paardrijden. De trainingsmethoden van Academy Bartels.

McBane, S. (1999) How your horse Works.

McGreevy, P. (2004) Equine behavior, a guide for veterinarians and equine scientists.

Zeitler-Fecht M.H. (2004) Horse behaviour explained: origins threatment and prevention of problems, part B: Daily routine of free-roaming horses.

www.nhk.nl

Provincie Noord-Brabant

LTO Nederland

